

Thema's
DNB
toezicht

2015

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Inhoudsopgave

Voorwoord	5	3
1. Inleiding	8	
2. Gemeenschappelijk Europees banktoezicht	10	
3. De Nederlandse financiële sector voldoet tijdig en adequaat aan nieuwe regelgeving	12	
4. De Nederlandse financiële sector handelt integer en transparant	18	
5. De Nederlandse financiële sector is in staat schokken op te vangen en houdt rekening met macro-economische omstandigheden	24	
6. De Nederlandse financiële sector is toekomstbestendig	27	
7. Afsluiting	31	
8. Bijlagen: tijdsplanning themaonderzoeken	32	

Voorwoord

In deze brochure *Thema's DNB toezicht 2015* presenteert De Nederlandsche Bank (DNB) de thema's die het komende jaar extra aandacht krijgen. Met deze jaarlijkse publicatie willen we bijdragen aan de transparantie van ons toezicht door vooraf duidelijk de prioriteiten en doelstellingen van onze activiteiten aan te geven.

Het doel van het toezicht is solide en integere financiële instellingen die hun verplichtingen nakomen. Hiermee werkt DNB aan een schokbestendig financieel systeem dat bijdraagt aan financiële stabiliteit en duurzame welvaart.

Thematisch onderzoek vormt een belangrijke pijler van ons toezicht. Door op een specifiek thema naar een groep instellingen te kijken, kunnen we dieper op de problematiek ingaan en relevante ontwikkelingen vanuit een breed perspectief en in onderlinge vergelijking bezien.

De thema's zijn geselecteerd op basis van relevante ontwikkelingen in de financiële sector en de belangrijkste risico's die DNB daarbij identificeert.

Jan Sijbrand
Voorzitter Toezicht
De Nederlandsche Bank

Deze thema's bouwen voort op de Visie op Toezicht 2014-2018. Tevens hebben we de uitkomsten van het jaarlijkse stakeholdersonderzoek meegenomen in de selectie van de thema's. Thema's kunnen zowel sectorspecifiek als sectoroverschrijdend zijn.

De selectie van de thema's ten aanzien van de banken kent vanaf dit jaar een iets ander karakter, omdat het banktoezicht nu onder de verantwoordelijkheid van de Europese Centrale Bank (ECB) valt. In paragraaf 2 leest u hierop een toelichting.

Deze brochure dient nadrukkelijk ook als basis om in overleg te treden met de onder toezicht staande instellingen. De bevindingen uit de themaonderzoeken koppelen we terug aan de betrokken instellingen en waar nodig richting de sector als geheel, via onder andere nieuwsbrieven en DNBulletins. Ook rapporteren we over de effecten in de toezichtverantwoording van DNB over 2015. Wij hopen dat deze brochure u voldoende informeert en u de gelegenheid biedt om waar nodig maatregelen te treffen op de genoemde risicogebieden.

Frank Elderson
Directeur
De Nederlandsche Bank

Totaaloverzicht themagericht toezicht 2015

DNB werkt aan solide en integere financiële instellingen die hun verplichtingen nakomen.
Een schokbestendig financieel systeem draagt bij aan financiële stabiliteit en duurzame welvaart.

	De Nederlandse financiële sector voldoet tijdig en adequaat aan nieuwe regelgeving	De Nederlandse financiële sector handelt integer en transparant	De Nederlandse financiële sector is in staat schokken op te vangen en houdt rekening met macro-economische omstandigheden	De Nederlandse financiële sector is toekomstbestendig
Banken	<ul style="list-style-type: none"> ■ Effectief SSM ■ Kwaliteit kredietportefeuilles ■ Datarapportages 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Verschillende thema's; zie sectorbrede analyses 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Transitie Bazel III 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Bedrijfsmodel en strategie
Verzekeraars	<ul style="list-style-type: none"> ■ Voorbereiding Solvency II ■ Functioneren interne auditfunctie 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Verschillende thema's; zie sectorbrede analyses 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Aanhoudend lage rente en search for yield 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Inzicht in kostenniveaus en -structuren
Pensioenfondsen	<ul style="list-style-type: none"> ■ Implementatie nieuwe regelgeving FTK ■ Evenwichtige belangenafweging bij premievaststelling ■ Werking wet versterking bestuur pensioenfondsen ■ Implementatie APF 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Verschillende thema's; zie sectorbrede analyses 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Aanhoudend lage rente en search for yield ■ Beleggingsrisico; beheersing markt- en renterisico ■ EIOPA stresstest 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Houdbaarheid pensioenfondsen
Sectorbreed		<ul style="list-style-type: none"> ■ Integriteitsrisico-beheersing ■ Terrorismefinanciering ■ Sancties ■ Corruptie / belangenverstremgeling ■ AML / CFT hoogrisicoactiviteiten ■ Fiscaliteit ■ Manipulatie van benchmarks ■ Informatiebeveiliging en cybercrime ■ Transparantie 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Risicobeheersing (governance en cultuur) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Root cause analyse gedrag en cultuur ■ Complexe ICT ■ Technologische innovatie

1. Inleiding

8 Het thematisch toezicht voor komend jaar is ingedeeld in vier hoofdthema's: nieuwe wet- en regelgeving, herstel van vertrouwen, macro-economische ontwikkelingen en toekomstbestendigheid van de financiële sector.

Ten eerste is het van belang dat instellingen zich tijdig en adequaat voorbereiden op **nieuwe wet- en regelgeving**. Naar aanleiding van de financiële crisis zijn belangrijke (internationale) afspraken gemaakt over versterking van de wet- en regelgeving in het toezicht. Deze hervormingsagenda is inmiddels grotendeels tot stand gebracht. De aandacht verschuift nu naar een goede transitie en implementatie van de nieuwe toezichtregimes. De nieuwe regels hebben betrekking op versterking van de buffers, maar betreffen ook de kwalitatieve aspecten van het toezicht, zoals governance en cultuur, bedrijfsmodellen en strategie die bepalende factoren zijn voor mogelijke toekomstige risico's.

Ten tweede moeten financiële instellingen blijven werken aan **herstel van vertrouwen**. Door de financiële crisis en verschillende toezichtincidenten is de afgelopen tijd veel aandacht geweest voor de maatschappelijke rol van de financiële sector in de samenleving. De financiële sector heeft een cultuurverandering in gang gezet om het vertrouwen te herwinnen. DNB ziet het komende jaar erop toe dat de sector stappen blijft zetten om de integriteit en transparantie verder te bevorderen. Dit sluit aan op de Visie op Toezicht 2014-2018, waarin integriteit en transparantie ook als speerpunt zijn geïdentificeerd. Beide onderwerpen zijn een noodzakelijke voorwaarde voor duurzaam herstel van vertrouwen.

Ten derde moeten instellingen rekening blijven houden met uitdagende **macro-economische ontwikkelingen**. Het herstel van de economie is nog altijd relatief kwetsbaar. Er doen zich verschillende risico's voor die de positie van financiële instellingen kunnen bedreigen. Vooral verzekeraars en pensioenfondsen moeten bijvoorbeeld rekening houden met een scenario van langdurige lage rente. Instellingen moeten in staat zijn om financiële en economische schokken op te vangen. Met deze macro-economische themaonderzoeken legt DNB een belangrijke link tussen de macro-economische risico's en het microprudentieel toezicht.

Tot slot zal DNB onderzoek doen naar de **toekomstbestendigheid van de financiële sector**. In de bankensector, verzekeringssector en pensioensector doen zich structurele veranderingen voor in de omvang, winstgevendheid, structuur en marktrisico's. Instellingen zullen een antwoord moeten vinden op deze uitdagingen om tot een duurzaam bedrijfsmodel te komen. In de Visie op Toezicht 2014-2018 heeft DNB hiertoe verwachtingen richting de sectoren geformuleerd. DNB voert verkenningen uit van relevante ontwikkelingen en monitort in welke mate instellingen inspelen op deze veranderingen.

Deze brochure is als volgt opgebouwd. Voordat de thema's nader worden toegelicht, leest u in hoofdstuk 2 eerst een toelichting op de gevolgen van het Europees bankentoezicht op de selectie van de thema's voor banken. De hoofdstukken 3 tot en met 6 bevatten vervolgens een overzicht van de verschillende subthema's die zijn geselecteerd. Per subthema leest u steeds wat de aanleiding is, wat DNB van de sector verwacht, welke stappen DNB gaat ondernemen en hoe DNB de bevindingen richting de sector communiceert. In enkele gevallen staat de nadere invulling van het thema nog niet geheel vast in dit stadium (januari 2015). In dat geval informeert DNB u tijdig, rechtstreeks of via de sectorgerichte nieuwsbrieven.

2. Gemeenschappelijk Europees banktoezicht

10

Op 4 november 2014 is het gemeenschappelijk Europees banktoezicht (Single Supervisory Mechanism; SSM) in werking getreden. Het SSM heeft een belangrijke invloed op de selectie en invulling van het thematisch toezicht.

De ECB neemt het voortouw bij het identificeren van de belangrijkste risico's op Europees niveau. Uit deze risicoanalyse volgen de prioriteiten voor het toezicht en de thematische onderzoeken die vanuit de ECB worden gecoördineerd. Deze onderzoeken worden in belangrijke mate door DNB uitgevoerd. Voor de overige, minder significante, banken blijft DNB primair verantwoordelijk voor het toezicht. De ECB ziet daarbij toe op het hanteren van gezamenlijke procedures en methodologie.

In 2015 gaat in ieder geval aandacht uit naar een verdere opbouw van een effectief functionerend SSM. Daartoe worden de organisatie van het SSM en de werkafspraken tussen de ECB en de nationale toezichtautoriteiten nader uitgewerkt. Ook de instellingen moeten zich aanpassen aan deze nieuwe structuur. Daarnaast zetten de ECB en nationale toezichtautoriteiten stappen naar verdere harmonisatie van de toezichtmethodologie op basis de gids voor banktoezicht dat de ECB heeft opgesteld. Ook vindt versterking van datarapportages plaats.

In de loop van 2015 ontstaat meer duidelijkheid over de specifieke toezichtthema's die de ECB gaat uitvoeren. Instellingen worden hierover rechtstreeks geïnformeerd. Bij deze themaonderzoeken is in ieder geval een belangrijke rol weggelegd voor on-site toezicht. Dit zijn gerichte onderzoeken, waarin bij de instellingen ter plaatse diepgaande analyses worden uitgevoerd. DNB heeft een aparte divisie opgericht die deze onderzoeken gaat uitvoeren. Conform de belangrijkste aandachtsgebieden van het SSM, zullen deze onderzoeken betrekking hebben op financiële risico's en de kwaliteit van kredietportefeuilles. Ook vinden on-site onderzoeken plaats naar operationele risico's, ICT-risico's, governance en bedrijfsmodellen en strategie.

In aanvulling op het toezicht van het SSM zal DNB eigen themaonderzoeken blijven uitvoeren naar onderwerpen zoals integriteit, die onder de verantwoordelijkheid van de nationale toezichthouder blijven vallen. Daarnaast blijft DNB verantwoordelijk voor themaonderzoeken die toezien op de minder significante instellingen en onderzoeken die een duidelijke geografische afbakening kennen. Verder kan DNB onderzoeken opstarten waar wij een specifieke focus hebben en een extra bijdrage kunnen leveren aan het toezicht van de ECB door nieuwe risico's te agenderen. Tot slot kan DNB ook themaonderzoeken uitvoeren vanuit een macroprudentiële invalshoek.

3. De Nederlandse financiële sector voldoet tijdig en adequaat aan nieuwe regelgeving

12

In de afgelopen jaren zijn veel hervormingen tot stand gekomen. Banken, verzekeraars en pensioenfondsen krijgen allemaal te maken met aangescherpte regelgeving om de financiële buffers te verhogen en de bedrijfsvoering te versterken. DNB zal in 2015 veel aandacht besteden aan de transitie en implementatie van nieuwe regelgeving, zodat financiële instellingen tijdig en effectief aan de vereisten van de nieuwe toezichtraamwerken voldoen.

3.1 Banken: effectief SSM

Het Single Supervisory Mechanism (SSM) is in korte tijd succesvol opgericht. Het uitgebreide balansonderzoek dat heeft plaatsgevonden, zorgt voor een goede start van het SSM en draagt bij aan het herstel van vertrouwen. Deze nieuwe Europese governancestructuur komt de komende tijd verder tot stand. De belangrijkste uitdaging is dat het SSM zich ontwikkelt tot een slagvaardige Europese toezichthouder, waarin het toezicht op de banken op effectieve wijze plaatsvindt.

DNB levert een belangrijke bijdrage aan de nadere uitwerking van het Europees toezicht door nauwe samenwerking met de ECB. Ook de betrokken banken zullen moeten wennen aan de nieuwe inrichting van het toezicht. Zij zullen hun organisatie moeten inrichten om zo effectief mogelijk met de ECB samen te werken.

Het toezicht op de significante instellingen in het SSM wordt uitgevoerd door Joint Supervisory Teams (JST's). Dit zijn gezamenlijke teams, waarbij de coördinatie plaats vindt vanuit de ECB en de uitvoering in belangrijke mate plaats vindt door nationale toezichtautoriteiten. De instellingen moeten goed samenwerken met deze JST's en hun werkwijze aanpassen aan de toezichtmethodologie van het SSM. Dit vraagt bij DNB en de betrokken instellingen in 2015 extra inspanningen voor onder andere het uitvoeren van on-site onderzoeken, het verbeteren van datarapportages en het toezicht op interne modellen. Het SSM legt daarnaast ook nadruk op bedrijfsmodellen en strategie.

Het komende jaar blijven we voortdurend in overleg met de ECB en de betrokken banken over de invulling van het toezicht met het doel om de samenwerking zo efficiënt mogelijk vorm te geven en het SSM effectief te laten opereren.

3.2 Banken: kwaliteit kredietportefeuilles

Om de soliditeit van banken te kunnen waarborgen, moeten de activa op de balansen juist gewaardeerd staan. Een belangrijk onderdeel van het toezicht van het SSM bestaat uit gerichte onderzoeken naar de kwaliteit en waardering van specifieke kredietportefeuilles. Met de comprehensive assessment voorafgaand aan de start van het SSM is al intensief ervaring opgedaan met dit soort onderzoeken.

Het doel van de analyses is dat banken hun kredietportefeuilles realistisch waarderen en een juiste weergave bieden van hun financiële positie.

De nieuwe on-site toezichtdivisie van DNB voert deze analyses uit. Verschillende experts beoordelen de totstandkoming van de waarderingen, de daarbij gehanteerde methoden en interne modellen en het risicobeheersingsproces.

Afhankelijk van de uitkomsten van deze analyses, moeten instellingen correcties in de waardering van de kredietportefeuilles doorvoeren en maatregelen nemen om het proces en de kwaliteit van balanswaarderingen te verbeteren.

3.3 Banken: datarapportages

Het Europees toezicht is meer datagedreven en maakt intensief gebruik van kwantitatieve analyses.

Dit stelt hoge eisen aan de rapportages van banken en aan de kwaliteit van de data en de bijbehorende analyses. Banken moeten zich extra inspannen om aan deze vereisten te voldoen.

DNB wil de kwaliteit en betrouwbaarheid van de rapportages verder verbeteren en daarmee bijdragen aan de versterking van het toezicht. DNB ontwikkelt en implementeert in 2015 – gecoördineerd vanuit het SSM – nieuwe rapportages om aan de extra databehoeftes te voldoen. Deze nieuwe rapportages ontwikkelen we in samenwerking met de banken om het proces zo efficiënt mogelijk vorm te geven.

Via regulier overleg met de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) en betrokken instellingen, informeert DNB de banken over de vereisten vanuit het SSM. Ook maakt DNB afspraken over de inrichting van processen en systemen om zo adequaat en efficiënt mogelijk de benodigde gegevens te kunnen rapporteren.

3.4 Verzekeraars: voorbereiding Solvency II

Vanaf 1 januari 2016 is de Solvency II richtlijn van kracht. Dit levert een belangrijke bijdrage aan de versterking van het verzekeringstoezicht. Het is van groot belang dat de overgang naar dit nieuwe toezichtregime vloeiend verloopt.

2015 staat daarom vrijwel volledig in het teken van de invoering van Solvency II. DNB monitort de voortgang bij verzekeraars intensief met het doel dat de voorbereiding naar dit nieuwe toezichtkader goed en tijdig verloopt.

In de afgelopen jaren zijn al belangrijke stappen gezet met de invoering van meer risicogebaseerd en vooruitblikkend toezicht. Op advies van DNB en na overleg met het Verbond van Verzekeraars, heeft de minister van Financiën besloten dat de voorbereidende Solvency II-rapportages in 2015 verplicht worden. Het theoretisch solvabiliteitscriterium (TSC) wordt vervangen door de Solvency II-positie. Verder moeten verzekeraars invulling geven aan de uitvoeringsverordening (delegated acts) die de Europese Commissie op 10 oktober 2014 heeft gepubliceerd. Deze uitvoeringsverordening werkt een groot aantal aspecten van het raamwerk nader uit, zoals de waarderingsgrondslagen voor activa en passiva, de invulling van het eigen vermogen en vereisten voor kapitaal en governance.

Per 1 januari 2016 wordt ook Solvency II Basic van kracht. Dit is het nieuwe toezichtraamwerk voor kleine verzekeraars die niet onder de Solvency II-richtlijn vallen. Een belangrijk onderdeel is de Dry Run 2015. Dit is een proefrapportage om te oefenen met de rapportagestaten die onder Solvency II Basic gaan gelden. DNB nodigt alle Basic verzekeraars uit om deel te nemen aan de Dry Run. Die vindt plaats in de eerste helft van 2015 met als peildatum ultimo 2014.

DNB monitort de voortgang en spreekt individuele verzekeraars aan wanneer er achterstanden of tekortkomingen zijn. Daarnaast rapporteert DNB over de voortgang via Open Boek Toezicht op de website van DNB en via de nieuwsbrief Verzekeren.

3.5: Verzekeraars: functioneren interne auditfunctie

De huidige en toekomstige regelgeving stelt hoge eisen aan de kwaliteit van de interne organisatie van verzekeraars. Dit is van belang voor een beheerste en integere bedrijfsvoering. Een effectief functionerende interne auditfunctie (IA) is daarbij essentieel, omdat die zorgt voor een onafhankelijke toetsing van de effectiviteit van de organisatie-inrichting en van de procedures en maatregelen die daarbij gevolgd worden. De IA is bovendien een belangrijke bron van informatie voor zowel interne als externe toezichthouders.

Uit onderzoek is gebleken dat nog niet alle kleine en middelgrote verzekeraars voldoen aan de huidige en toekomstige vereisten aan de IA-functie of dat ze daartoe onvoldoende voorbereidingen treffen. Dit themaproject is in het najaar 2014 opgestart en wordt in 2015 afgerond. Het doel is om – in overleg met de verzekeraars – ervoor te zorgen dat zij voldoen aan de regelgeving en dat noodzakelijke versterkingen plaatsvinden in de inrichting van de IA-functie. Dit draagt eraan bij dat de organisatie voldoende effectief is ingericht en adequate waarborgen biedt voor een beheerste en integere bedrijfsvoering.

Eind 2014 heeft DNB aan de deelnemende verzekeringsmaatschappijen een nadere toelichting gegeven op de regelgeving en toegelicht wat van de instellingen wordt verwacht.

DNB beoordeelt in 2015 in welke mate verzekeraars aan de vereisten voldoen. Als er afwijkingen worden gevonden of wanneer een instelling onvoldoende

actie onderneemt, dan informeren wij de betrokken instellingen hierover en nemen we waar nodig mitigerende maatregelen.

3.6 Pensioenfondsen: implementatie nieuwe regelgeving FTK

Vanaf 1 januari 2015 zijn de wijzigingen van het financieel toetsingskader (FTK) van kracht. Het doel van deze nieuwe regels is dat pensioenfondsen een solide financiële opzet hebben die aansluit op de bedrijfsvoering en communicatie van het pensioenfonds.

De regelgeving is in de tweede helft van 2014 definitief tot stand gekomen en in december 2014 door het parlement goedgekeurd. Het doel van dit themaproject is dat pensioenfondsen nu zo snel mogelijk aan de nieuwe regelgeving voldoen. Samen met de Pensioenfederatie informeert DNB de pensioenfondsen over de vereisten waaraan ze vanaf 1 januari 2015 moeten voldoen. Dit gebeurt onder andere via nieuwsbrieven en Open Boek Toezicht op de website van DNB. Ook werkt DNB het beleid nader uit en stellen we prioriteiten in het toezicht. DNB informeert instellingen hier tijdig over.

In 2015 onderzoekt DNB of pensioenfondsen voldoende voortgang boeken. Is dat niet het geval, dan dringen we bij pensioenfondsen erop aan om aanpassingen door te voeren en ervoor te zorgen dat zij voldoen aan de regelgeving.

DNB informeert pensioenfondsen over de voortgang van de implementatie en de wijze waarop DNB haar beleid op basis van de nieuwe regelgeving invult.

3.7 Pensioenfondsen: evenwichtige belangenafweging bij premievaststelling

Vanaf 1 januari 2015 is de fiscale regelgeving (Witteveenkader) voor pensioenen aangepast. Een van de aanpassingen is het verlagen van het maximale percentage voor de jaarlijkse pensioenopbouw. Voor een middelloonregeling daalt het maximale opbouwpercentage van 2,15% naar 1,875%. De verwachting is dat een lagere pensioenopbouw zich vertaalt in een daling van de pensioenpremies.

Tijdens het wetgevingstraject heeft DNB in dat kader toegezegd om een toets uit te voeren naar de evenwichtigheid van de premievaststelling voor het jaar 2015. Pensioenfondsen moeten namelijk op grond van de Pensioenwet verschillende belangen evenwichtig tegen elkaar afwegen in hun besluitvorming. Dit onderzoek is reeds gestart en wordt in 2015 afgerond.

DNB heeft de pensioenfondsen twee vragenlijsten gestuurd. Aan de hand van de ingevulde vragenlijsten toetst DNB het premiebesluit dat door het pensioenfonds genomen is op het besluitvormingsproces en de onderbouwing van het premiebesluit.

DNB maakt naar verwachting begin 2015 haar bevindingen en de algemene uitkomsten van het sectorbrede onderzoek bekend. Ook zullen we individuele instellingen aanspreken op de uitkomsten van het onderzoek.

3.8 Pensioenfondsen: werking Wet versterking bestuur pensioenfondsen

Op 1 juli 2014 is de Wet versterking bestuur pensioenfondsen (Wvbp) volledig in werking getreden. Deze wet levert een belangrijke bijdrage aan de versterking en professionalisering van de governance door introductie van nieuwe bestuursmodellen en versterking van het intern toezicht.

In 2014 heeft DNB een themaonderzoek uitgevoerd naar de besluitvorming rondom de invoering van een gewijzigd of nieuw bestuursmodel en de tijdige invoering daarvan. De meeste pensioenfondsen hebben dit inmiddels succesvol afgerond. In vervolg hierop kijkt DNB in 2015 naar wat pensioenfondsen bereikt hebben met de invoering van hun gewijzigde of nieuwe bestuursmodel. De Wvbp beoogt een verdere professionalisering van de governancestructuur bij pensioenfondsen tot stand te brengen door bevordering van de geschiktheid van het bestuur en versteviging van het intern toezicht door adequate vertegenwoordiging van alle belanghebbenden binnen het bestuursmodel en door stroomlijning van de taken van de verschillende organen binnen het pensioenfonds.

DNB onderzoekt verschillende aspecten in de versterking van het gekozen bestuursmodel, waaronder de rol van de visitatiecommissie, de beheersing van de risico's van belangenverstremgeling, de positie van de Raad van Toezicht en de waarborgen voor deskundig vermogensbeheer. We benaderen hiervoor verschillende pensioenfondsen voor nader onderzoek. DNB gaat aan de hand van de

uitkomsten in overleg met de sector via onder andere seminars en rondetafelbijeenkomsten. Deze worden zoveel mogelijk verspreid over 2015.

Uitkomsten van het onderzoek presenteren we richting de sector via bijvoorbeeld sectorbrieven en door publicatie van aanbevelingen en good practices.

3.9 Pensioenfondsen: implementatie APF

Er is een wetsvoorstel ingediend die erin voorziet dat op 1 juli 2015 de Wet Algemeen Pensioenfonds (APF) in werking treedt. Vanaf deze datum is DNB verantwoordelijk voor de vergunningverlening en het toezicht op deze instellingen. De APF is een nieuw soort pensioenorganisatie binnen de Pensioenwet die zijn eigen karakteristieken, organisatorische vormgeving en risico's kent. De vergunningplicht is nieuw in de Pensioenwet. Het is van belang dat DNB alleen vergunningen verleent aan APF-instellingen die solide zijn, voldoen aan de gestelde eisen in de wet- en regelgeving en de belangen van de deelnemers voldoende waarborgen (ook tijdens de transitiefase).

Gezien de consolidatie in de sector is het van belang dat DNB waar mogelijk al voorbereidingen treft om de vergunningen zo spoedig mogelijk na 1 juli te verlenen.

Voordat de wet in werking treedt, ontwikkelt DNB daarom in 2015 een effectief en efficiënt beoordelingskader. Dat stelt ons in staat om het vergunningsverleningsproces binnen de wettelijke termijn af te handelen en vervolgens effectief toezicht te houden op deze instellingen.

DNB streeft ernaar de sector tijdig over dit beoordelingskader te informeren, zodat instellingen die een vergunning willen aanvragen vanaf het begin zo goed en volledig mogelijk op de hoogte zijn van de vereisten.

4. De Nederlandse financiële sector handelt integer en transparant

18

Het versterken van de integriteit en bevorderen van transparantie zijn belangrijke voorwaarden voor het herstel van vertrouwen. In de Visie op Toezicht zijn deze aspecten ook als prioriteit geïdentificeerd. In dit hoofdstuk staan verschillende thema's beschreven die daaraan een bijdrage leveren.

4.1 Cross-sectoraal: integriteitsrisicobeheersing

De interne bewustwording over de integriteitsrisico's is op dit moment laag. Instellingen besteden over het algemeen nog onvoldoende aandacht aan de systematische analyse van inherente integriteitsrisico's. In de praktijk blijken instellingen de regelgeving veelal procesmatig te implementeren en een gefragmenteerde benadering te volgen. Hierdoor wordt beschikbare capaciteit niet effectief en efficiënt ingezet.

Een goede integriteitsrisicoanalyse is essentieel om te kunnen voldoen aan de vereisten van een integere bedrijfsvoering en de regelgeving in de Wet op het financieel toezicht (Wft), de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en de Sanctiewet 1977 (SW). Dit themaonderzoek heeft een overkoepelend karakter, omdat het een noodzakelijke voorwaarde vormt voor alle hierna genoemde specifieke integriteitsonderzoeken.

Het doel van dit themaonderzoek is dat instellingen hun capaciteit beter benutten en proactief nadenken over hun integriteitsrisico's en daardoor de integriteitsregelgeving beter en meer risicogebaseerd naleven. Instellingen zijn verplicht om een gedegen risicoanalyse uit te voeren, die zijn weerslag heeft in beleid, procedures en maatregelen. Uiteindelijk dienen alle instellingen in 2015 een gedegen integriteitsrisicoanalyse te hebben uitgevoerd.

Van verschillende banken, verzekeraars, betaalinstanties en trustkantoren vragen we de integriteitsrisicoanalyses op en beoordelen deze. We koppelen de uitkomsten terug in gesprekken

met betrokken instellingen. Daarnaast ontwikkelen we in 2015 guidance over het opstellen van een effectieve integriteitsrisicoanalyse.

4.2 Cross-sectoraal: terrorismefinanciering

Financiering is voor terroristische groeperingen essentieel om hun activiteiten te organiseren. Om de integriteit van het financieel stelsel te waarborgen, is het van groot belang dat Nederlandse financiële instellingen niet direct en ook niet indirect betrokken zijn bij de financiering van terrorisme.

Met dit themaonderzoek onderzoekt DNB of de instellingen voldoen aan de wettelijke vereisten en zich bewust zijn van de risico's van verschillende financiële transacties. DNB verwacht dat financiële instellingen zelf actief onderzoek doen naar mogelijke misstanden en tijdig adequate herstelmaatregelen nemen.

DNB overlegt in 2015 met experts over de verschillende manieren waarop financiering van terrorisme plaatsvindt. Ook doet DNB gericht onderzoek bij onder andere banken, verzekeraars,

Banken, verzekeraars, pensioenfondsen, trustkantoren en betaalinstanties werken niet (bewust of onbewust) mee aan financiële criminaliteit (witwassen, financieren van terrorisme en corruptie)					
Analyse / Opzet	<p>Integriteitsrisicoanalyse</p> <p>Instellingen hebben een 'state of the art' systematische integriteitsrisicoanalyse (noodzakelijke randvoorwaarde)</p>				
Werking / Beheersing	<p>AML/CDD hoog risico-activiteiten</p> <p>Instellingen identificeren hoog risico-activiteiten op een goede wijze en hun mitigerende maatregelen zijn adequaat</p>	<p>Terrorisme-financiering</p> <p>Instellingen hebben op goede wijze in kaart gebracht of zij (in)direct blootstaan aan risico van financiering van terroristische groeperingen en hun mitigerende maatregelen zijn adequaat</p>	<p>Sancties</p> <p>Instellingen kennen de reikwijdte van sanctieregelgeving en nemen adequate maatregelen om te voorkomen dat transacties in strijd met sanctieregelgeving worden uitgevoerd.</p>	<p>Fiscaliteit</p> <p>Instellingen hebben op goede wijze het risico van oneigenlijk gebruik van fiscaal voordelige structuren in kaart gebracht en hun mitigerende maatregelen zijn adequaat</p>	<p>Corruptie</p> <p>Instellingen hebben op goede wijze in kaart gebracht waar corruptierisico's (d.m.v. belangenverstrengeling of omkoping) zich kunnen voordoen, hun mitigerende maatregelen zijn adequaat en ze pakken incidenten overtuigend aan.</p>
Inzet van transactiemonitoring om werking van systematische risicoanalyse en mitigatie vast te stellen					

trustkantoren en betaalinstellingen om te bepalen of zij direct of indirect blootstaan aan het risico van terrorismefinanciering. DNB beoordeelt of deze instellingen voldoende maatregelen nemen om deze risico's te beheersen. DNB zoekt daarbij de samenwerking met de FEC-partners.

Indien uit deze onderzoeken tekortkomingen naar voren komen, dan koppelen we dit terug richting de betrokken instelling en brengen advies uit om mitigerende maatregelen te nemen. Algemene bevindingen communiceren we richting de sector als geheel.

4.3 Cross-sectoraal: sancties

Financiële instellingen spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van sanctiemaatregelen die worden opgelegd door internationale organisaties, zoals recent door de Europese Unie (EU) richting Rusland. Indien de regelgeving niet goed wordt nageleefd, dan gaat dit ten koste van de effectiviteit van de sancties. Dat kan de (internationale) reputatie van de Nederlandse financiële sector schaden.

Met dit themaonderzoek wil DNB niet alleen bijdragen aan het vergroten van de kennis en bewustwording bij verzekeraars, banken en trustkantoren, maar ook bevorderen dat instellingen voldoen aan de sanctiewetgeving door het uitvoeren van adequate risicoanalyses, werkende beheersingsmaatregelen en effectieve monitoringssystemen.

DNB is eind 2014 een onderzoek gestart naar de naleving van de Sanctiewet, in het bijzonder naar de uitvoering van de recente maatregelen

tegen Rusland. De concrete uitkomsten van dit onderzoek gebruikt DNB voor een bredere analyse naar het bewustzijn en de beheersing in de sector van de sanctieregels. DNB richt zich daarbij op de vraag of er voldoende kennis aanwezig is en of er een zorgvuldig proces is voor implementatie en effectieve handhaving, vooral ook met betrekking tot extraterritoriale werking van sanctieregels in de VS. In het geval van overtredingen, neemt DNB corrigerende maatregelen.

We rapporteren over de uitkomsten van dit onderzoek aan de betrokken instellingen. Daarnaast bieden we concrete handvatten aan de sector als geheel om de kennis en effectieve naleving en implementatie te bevorderen.

4.4 Cross-sectoraal: corruptie / belangenverstrengeling

Incidenten bij financiële instellingen als gevolg van corruptie door middel van omkoping of belangenverstrengeling vormen een risico voor de financiële stabiliteit van de betrokken instelling en van de sector als geheel. Het kan leiden tot directe financiële schade en tot verlies aan vertrouwen vanwege maatschappelijke verontwaardiging.

In voorgaande jaren heeft DNB daarom al themaonderzoeken gedaan naar corruptie. In 2015 zetten we deze lijn voort en doen we verdiepend onderzoek bij banken, verzekeraars en pensioenfondsen naar de bedrijfsvoering om de risico's te beheersen en corruptie te voorkomen. Het doel is dat instellingen beter inzicht hebben in de kwetsbare onderdelen, activiteiten en

processen binnen de organisatie en gerichte maatregelen nemen om deze risico's te beheersen. In de eerste helft van 2015 maakt DNB een selectie van instellingen met relatief hoge risico's of kwetsbare factoren in de bedrijfsvoering. Deze instellingen worden vooraf door DNB geïnformeerd over de opzet van het onderzoek en het beoordelingskader. Vervolgens vinden verdiepende onderzoeken plaats naar de risicobeheersing. De uitkomsten worden vastgelegd in een rapport en besproken met de instelling. In het geval van tekortkomingen, neemt DNB corrigerende maatregelen. Daarnaast geeft DNB later in 2015 via gerichte communicatie ook sectorbreed inzicht in de belangrijkste uitkomsten van de onderzoeken en geven we nadere toelichting op effectieve maatregelen om de risicobeheersing te versterken.

4.5 Cross-sectoraal: AML / CFT hoogrisicoactiviteiten

Versillende financiële diensten en producten zijn extra gevoelig voor witwassen en onderliggende financiële criminele activiteiten. Uit eerdere onderzoeken van DNB blijkt dat instellingen onvoldoende inzicht hebben in de risico's van dit soort hoogrisicoactiviteiten. Dit vormt een risico voor de integriteit en reputatie van de sector.

Het doel van dit themaonderzoek is dat instellingen goed inzicht hebben in potentiële witwasrisico's ten aanzien van hun diensten en producten en dat zij de beheersing van deze risico's zodanig verbeteren dat zij effectief bijdragen aan de bestrijding van witwassen en voorkomen dat zij meewerken aan financiële criminaliteit.

Hiertoe onderzoekt DNB in 2015 vooral bij banken en trustkantoren de mitigerende maatregelen ten aanzien van hoogrisicoactiviteiten. Dit zal onder andere gebeuren via uitgebreide dossier- en transactieonderzoeken. Op basis van dit onderzoek beoordeelt DNB of instellingen de juiste activiteiten als hoog risico benoemen en of zij ook voldoende mitigerende maatregelen toepassen, zoals verscherpt cliëntenonderzoek en het melden van ongebruikelijke transacties.

We informeren de betrokken instellingen over de uitkomsten. Ook besteedt DNB sectorbreed aandacht aan de effectieve beheersing van risico's van witwassen en terrorismefinanciering. Dit doen we onder andere via de nieuwsbrieven.

4.6 Cross-sectoraal: fiscaliteit

Nederland heeft van oudsher een goed ontwikkeld fiscaal vestigingsklimaat. Dit is enerzijds een direct gevolg van reële, economische factoren, maar kan tegelijkertijd ook een risico vormen voor de reputatie en integriteit van de financiële sector, indien sprake zou zijn van misbruik of oneigenlijk gebruik van fiscaal voordelige structuren. Internationaal worden hierover steeds strengere afspraken gemaakt.

Met dit themaonderzoek wil DNB ervoor zorgen dat Nederlandse financiële instellingen zich bewust zijn van fiscale integriteitsrisico's die voortvloeien uit internationale financiële stromen of structuren en dat zij voldoende beheersmaatregelen nemen om te voorkomen dat zij (actief) betrokken raken bij niet-integere cliënten en cliëntstructuren.

DNB voert in 2015 een analyse uit naar vooral de bankensector en de trustsector om te beoordelen of instellingen zich voldoende bewust zijn van de internationale normen en de risico's van fiscaal gedreven transacties en structuren. DNB zoekt hierbij de samenwerking met de Belastingdienst en de AFM.

Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek, bepaalt DNB de vervolgstappen en de follow-up richting de sector. Dit kan bestaan uit het verder versterken van de bewustwording bij financiële instellingen en het nemen van corrigerende maatregelen.

4.7 Cross-sectoraal: manipulatie van benchmarks

Financiële benchmarks spelen een belangrijke rol in internationale financiële markten. De afgelopen jaren is gebleken dat deze financiële benchmarks kwetsbaar zijn voor manipulatie en andere niet-integere gedragingen van marktpartijen. Bekende voorbeelden zijn de problemen rond Libor, valutakoersen en grondstofprijzen. DNB en de AFM hebben daarom in 2014 gezamenlijk een inventariserend themaonderzoek gedaan naar de betrokkenheid van Nederlandse financiële partijen, in het bijzonder grotere banken, bij de totstandkoming en toepassing van diverse benchmarks. Dit heeft reeds geleid tot een toenemend bewustzijn in de sector van het onderwerp, de daarmee samenhangende integriteitsrisico's en de benodigde interne beheersmaatregelen ter voorkoming en opsporing van deze risico's.

Dit themaproject moet ertoe leiden dat de Nederlandse financiële sector haar betrokkenheid bij de totstandkoming en toepassing van benchmarks op orde heeft en dat instellingen nieuwe incidenten zo veel mogelijk voorkomen of in een zeer vroeg stadium signaleren en corrigeren.

In 2014 heeft tussentijds terugkoppeling plaatsgevonden richting individuele instellingen over lopende onderzoeken. Daarnaast publiceren DNB en de AFM begin 2015 generieke uitkomsten van het themaonderzoek, aangevuld met een aantal good practices ten aanzien van de beheersing van de risico's als deelnemer, beheerder en gebruiker van benchmarks.

In 2015 ronden DNB en de AFM de onderzoeken af en sturen we er actief op dat financiële partijen de beheersing rondom het vaststellen van internationale benchmarks bestendigen en waar nodig versterken. De nadruk ligt op de betrokkenheid bij rente-, valuta- en grondstoffenbenchmarks. In het themaonderzoek worden vooral de grotere banken betrokken, maar ook grote pensioenfondsen, verzekeraars en beleggingsondernemingen. De informatie-uitwisseling met partners uit het Financieel Expertise Centrum (FEC) en buitenlandse collega-toezichhouders zetten we hierbij onverminderd voort.

Op basis van de einduitkomsten van het thema, bepalen DNB en de AFM in welke vorm de resultaten aan de sector worden teruggekoppeld.

4.8 Cross-sectoraal: informatiebeveiliging en cybercrime

Financiële instellingen die hun informatiesystemen onvoldoende beveiligd hebben, zijn kwetsbaar voor computercriminaliteit (cybercrime). Dit kan de beschikbaarheid en continuïteit van de dienstverlening in gevaar brengen en daarmee grote afbreuk doen aan de reputatie en integriteit van de financiële sector. Dreigingen op dit gebied nemen toe en aanvallen en gebruikte technieken worden steeds geavanceerder. DNB stelt daarom hoge eisen aan de informatiebeveiliging bij financiële instellingen.

DNB ziet in de afgelopen jaren belangrijke vooruitgang. Instellingen zijn zich bewust van het belang van informatiebeveiliging en hebben verbeteringen aangebracht in hun beheersingsproces. DNB heeft het ambitieniveau van de informatiebeveiliging verder verhoogd, vooral omdat internetgebruik en mobiele dienstverlening steeds verder toenemen en daarmee ook de risico's van cybercrime. Door het algehele niveau van informatiebeveiliging te verhogen, worden individuele instellingen en de sector als geheel weerbaarder tegen computeraanvallen. Daardoor wordt de impact kleiner en beter beheersbaar.

Dit themaonderzoek is onderdeel van een langlopend traject. Ook het komende jaar wordt opnieuw bij een brede groep van banken, verzekeraars en pensioenfondsen de informatiebeveiliging getoetst op basis van het beoordelingskader. Dit beoordelingskader is beschikbaar via Open Boek Toezicht op de website van DNB (www.toezicht.dnb.nl/3/50-203304.jsp).

De betrokken instellingen dienen een self-assessment in te vullen. DNB beoordeelt de uitkomsten hiervan kritisch en rapporteert haar bevindingen aan de instellingen. Mochten instellingen niet voldoen aan de vereisten uit het beoordelingskader, dan vereist DNB een verbeterplan en monitort de implementatie hiervan. Daarnaast voert DNB een benchmarkanalyse uit en informeert zij de betrokken instellingen hierover.

4.9 Cross-sectoraal: transparantie

Transparantie heeft een disciplinerende werking en vergroot het vertrouwen van de samenleving in de financiële sector. Tegelijkertijd moet DNB rekening houden met de wettelijke geheimhoudingsplicht van toezichtvertrouwelijke informatie en onbedoelde effecten voorkomen.

DNB heeft in de Visie op Toezicht 2014-2018 de ambitie geformuleerd om transparant waar mogelijk te zijn. Het komende jaar blijft DNB actief communiceren over het toezichtbeleid en toezichtaanpak. Ook presenteren we belangrijke bevindingen, aanbevelingen en effecten vanuit het toezicht. Een belangrijk onderdeel daarvan is het publiceren van instellingsspecifieke informatie van banken op de website van DNB. Ook voor pensioenfondsen zal publicatie van gegevens plaatsvinden op basis van het wetsvoorstel Pensioencommunicatie.

DNB communiceert over de voortgang via gerichte publicaties, zoals nieuwsbrieven en DNBulletins. Ook rapporteren we over de voortgang via de jaarlijkse begrotings- en verantwoordingscyclus.

5. De Nederlandse financiële sector is in staat schokken op te vangen en houdt rekening met macro-economische omstandigheden

24

Het economisch herstel in Nederland en Europa is nog altijd voorzichtig. Ongunstige macro-economische ontwikkelingen kunnen het herstel en de weerbaarheid van financiële instellingen bedreigen. Financiële instellingen moeten daarom beschikken over voldoende buffers en adequate risicobeheersing om mogelijke schokken op te vangen. DNB voert in 2015 verschillende themaonderzoeken uit die gebaseerd zijn op de belangrijkste macroprudentiële risico's die DNB op dit moment signaleert.

5.1 Banken: transitie Bazel III

Als gevolg van internationale afspraken in het kapitaalraamwerk Bazel III en de implementatie hiervan in Europese regelgeving van CRD IV, moeten banken de komende jaren hun kapitaal- en liquiditeitsbuffers verder verhogen. DNB houdt dit proces, in samenwerking met het SSM, zorgvuldig in de gaten.

Het doel is dat instellingen op tijd aan de vereisten van Bazel III voldoen en voldoende buffers opbouwen. DNB voert hiertoe een halfjaarlijkse monitoring uit op basis van migratieplannen die banken moeten indienen. DNB beoordeelt de veronderstellingen in deze plannen en analyseert of banken voldoende voortgang boeken.

Als onderdeel van de beoordeling van de kapitaalpositie van banken overleggen we met de individuele instellingen over de toereikendheid van hun kapitaalplannen en eventueel noodzakelijke aanpassingen. Voor de significante instellingen gebeurt dit via het SSM.

DNB informeert de instellingen over de uitkomsten en communiceert op haar website over de ontwikkeling in de sector als geheel.

5.2 Verzekeraars en pensioenfondsen: aanhoudend lage rente / search for yield

De aanhoudende lage rente zet de financiële positie van verzekeraars en pensioenfondsen onder druk. Om in deze markt toch nog rendement te behalen, kunnen marktpartijen geneigd zijn om meer risico te nemen (search for yield). Dit kan de risicogevoeligheid van de balansen van

pensioenfondsen en verzekeraars vergroten, vooral wanneer risicopremies onvoldoende compensatie bieden voor de risico's die daar tegenover staan. Daarnaast kan de zoektocht naar rendement door beleggers leiden tot zeepbelvorming op de financiële markten. In het Overzicht Financiële Stabiliteit van het najaar 2014, heeft DNB geconstateerd dat de koersen van sommige vermogenstitels niet geheel in lijn lijken met de ontwikkeling van economische fundamenten. Als het marktsentiment omslaat, kunnen zich onverwachte verliezen voordoen.

In navolging van eerdere verkennende analyses, wil DNB met dit onderzoek beter inzicht krijgen in de ontwikkeling van nieuwe, complexe beleggingsproducten die pensioenfondsen en verzekeraars gebruiken om in hoge rendementsbehoeftes te voorzien.

DNB onderzoekt of zich verschuivingen voordoen in de beleggingsportefeuilles en activiteiten die duiden op search for yield en daaraan verbonden risico's. Ook beoordelen we de impact van het omslaan van het marktsentiment door stresstesten uit te voeren.

Als de risicogevoeligheid toe neemt, dan zal DNB voor deze risico's waarschuwen, via de daarvoor geschikte publicaties zoals nieuwsbrieven of het Overzicht Financiële Stabiliteit en erop aandringen dat instellingen maatregelen nemen om deze risico's voldoende te beheersen.

5.3 Pensioenfondsen: beleggingsrisico; beheersing markt- en renterisico

Pensioenfondsen moeten hun beleggingsbeleid en risicobeheersing op orde hebben. Dit betekent

dat fondsen inzicht moeten hebben in hun beleggingen en de bijbehorende risico's, dat het risicobeheer in verhouding moet staan tot de complexiteit en dat het bestuur een duidelijke strategische risicotolerantie heeft vastgesteld. Het risicoprofiel vertaalt zich in het beleggings- en risicomanagementbeleid.

DNB voert al enkele jaren themaonderzoeken uit om actueel inzicht te houden in de beheersing van markt- en renterisico en de verbetering ervan.

Op basis van eerdere beleggingsonderzoeken heeft DNB nadere toelichting gegeven op haar verwachtingen en de wijze waarop fondsen daaraan invulling kunnen geven, via onder andere het publiceren van good practices en een beleidsregel. Dit heeft ook zijn weerslag gevonden in het nieuw financieel toetsingskader.

Het komende jaar selecteert DNB opnieuw een groep fondsen en onderzoeken we of deze fondsen de risicobeheersing voldoende op orde hebben. Dit gebeurt door interviews met bestuurders, leden van de beleggingsadviescommissie en de vermogensbeheerder en door documentatie op te vragen, zoals risico- en performancerapportages en beleidsdocumenten. De resultaten koppelen we terug. Ook vormen ze de basis voor follow-up richting de instellingen en de sector als geheel.

5.4 Pensioenfondsen: EIOPA stresstest

De huidige macro-economische situatie, waaronder de lage rente, zet de financiële positie van pensioenfondsen onder druk. Het is belangrijk dat pensioenfondsen goed inzicht hebben in

de gevolgen van mogelijk verder negatieve macro-economische ontwikkelingen voor hun financiële positie. De Europese toezichtautoriteit EIOPA voert daarom in 2015 een EU-brede stresstest uit onder pensioenfondsen. Ook enkele Nederlandse pensioenfondsen nemen deel aan deze stresstest. Het doel is inzicht te krijgen in de financiële weerbaarheid van pensioenfondsen en kwetsbaarheden in de Europese pensioensector te identificeren.

Allereerst vindt een analyse plaats van de rol van pensioenfondsen en de belangrijkste factoren die van belang zijn voor het waarborgen van de financiële stabiliteit. In de loop van 2015 stelt EIOPA criteria vast. Op basis hiervan maakt DNB een selectie van pensioenfondsen die verzocht worden om deel te nemen aan de stresstest. Deze instellingen moeten de gevolgen doorrekenen van macro-economische stressscenario's die zijn opgesteld door EIOPA. Deze doorrekening start naar verwachting in het tweede kwartaal van 2015. We beoordelen de inzendingen en koppelen de bevindingen terug aan de instellingen. EIOPA publiceert de resultaten van de stresstest naar verwachting eind 2015.

5.5 Cross-sectoraal: risicobeheersing (governance en cultuur)

De huidige macro-economische situatie met een lage rente en ruime beschikbaarheid van liquiditeit, zorgt ervoor dat financiële instellingen op zoek gaan naar investeringen in risicovolle producten met een verwachting van hoog rendement (search for yield). Dit kan de financiële kwetsbaarheid vergroten.

Instellingen moeten daarom de risicobeheersing binnen hun organisatie goed op orde hebben.

Instellingen moeten zorgdragen voor een risicocultuur die ertoe bijdraagt dat de besluitvorming zorgvuldig en evenwichtig tot stand komt. Dit betekent onder meer dat investeerders geen oneigenlijk grote druk moeten ervaren om hoge resultaten te genereren.

Om dit te kunnen beoordelen, doet DNB bij verschillende grote financiële instellingen onderzoek naar gedrag en cultuur en de wijze waarop de besluitvorming tot stand komt. Het onderzoek richt zich vooral op het proces en de factoren die risicovol gedrag binnen een instelling kunnen bepalen. Hiertoe houden we interviews en doen we observaties ter plekke. De selectie van de instellingen vindt plaats in de loop van 2015. DNB informeert de instellingen hierover.

De onderzochte instellingen ontvangen een rapportage over de uitkomsten van het onderzoek en waar nodig aanbevelingen ter verbetering van de risicocultuur. Ook zal DNB via gerichte communicatie aandacht vragen voor sectorbrede bevindingen.

6. De Nederlandse financiële sector is toekomstbestendig

De komende periode doen zich belangrijke uitdagingen voor in de verschillende sectoren. Dit heeft betrekking op herziening van regelgeving, maar ook op hervorming van bedrijfsmodellen, concurrentieverhoudingen en (het herstel van) winstgevendheid. Met deze themaonderzoeken wil DNB inspelen op toekomstige ontwikkelingen en ervoor zorgen dat financiële instellingen zich tijdig voorbereiden op deze structurele veranderingen.

6.1 Banken: bedrijfsmodel en strategie

De bancaire sector is nog altijd volop in ontwikkeling. De winstgevendheid van bedrijfsmodellen staat onder druk. De structuur van de markt verandert door consolidatie, regelgeving en nieuwe concurrentieverhoudingen. Het beheersen van de kosten blijft van groot belang. Banken moeten inspelen op de veranderende omstandigheden en zich aanpassen aan de risico's en kansen die zich voordoen.

Het Single Supervisory Mechanism (SSM) legt in het toezicht veel nadruk op het beoordelen van het bedrijfsmodel en de strategie van banken. Banken moeten in staat zijn om structureel solide en winstgevend te zijn.

Een gespecialiseerde afdeling binnen DNB brengt – in samenwerking met de ECB – de relevante ontwikkelingen in kaart. Voor specifieke risico's en bij geselecteerde instellingen beoordeelt DNB of de betrokken banken voldoende in staat zijn om hun strategie aan te passen en de continuïteit van het bedrijfsmodel te waarborgen.

Mochten instellingen onvoldoende voorbereid zijn op veranderende omstandigheden, dan worden de risico's hiervan betrokken in de gesprekken met de betrokken instelling als onderdeel van het toezicht.

6.2 Verzekeraars: inzicht in kostenniveaus en -structuren

De langdurige lage rente zet de solvabiliteitspositie van Nederlandse levensverzekeraars onder druk. Uit een toekomstverkenning van de sector die DNB eind 2014 heeft afgerond, komt naar voren dat de

verzekeringsector voor structurele uitdagingen staat. Traditionele winstbronnen drogen op en kostenbesparingen zijn hard nodig. Verzekeraars moeten in actie komen om hun bedrijfsmodellen toekomstbestendig te maken, zodat zij aan de langlopende verplichtingen aan polishouders kunnen blijven voldoen.

Een van de uitkomsten van de toekomstverkenning is dat verzekeraars onvoldoende zicht hebben in hun kostenniveaus en kostenstructuren. Om die kostenvoorziening adequaat te kunnen bepalen, is het van belang dat verzekeraars hun inzicht vergroten en realistisch zijn in hun toekomstige kosten. Zij kunnen dan beter monitoren en sturen.

Met dit themaonderzoek in 2015 vergroten we het inzicht in de kosten bij verzekeraars en zien we erop toe dat verzekeraars helder en eenduidig rapporteren over hun kosten en de aannames daarbij.

Met dit onderzoek blijven we ook in het komend jaar voortdurend in gesprek met de instellingen over de uitdagingen waar zij voor staan.

6.3 Pensioenfondsen: houdbaarheid pensioenfondsen

Door macro-economische ontwikkelingen, zoals de vergrijzing en de aanhoudend lage rente, en structurele aanpassingen in wet- en regelgeving doen zich belangrijke veranderingen voor bij pensioenfondsen. Het bedrijfsmodel van vooral kleine pensioenfondsen staat daarbij onder druk.

DNB ziet erop toe dat deze pensioenfondsen zo goed mogelijk kunnen blijven voldoen aan de aanspraken van hun deelnemers, tegen acceptabele kosten. DNB wil pensioenfondsen ertoe aanzetten om tijdig en periodiek te onderzoeken in hoeverre hun bedrijfsmodel toekomstbestendig is. Waar nodig moet het fonds maatregelen nemen om het bedrijfsmodel toekomstbestendig te maken of de keuze maken voor een scenario om de activiteiten zorgvuldig af te wikkelen.

In eerdere onderzoeken heeft DNB gekeken naar de financiële opzet en de risico's van pensioenfondsen. In 2015 vindt op basis van geactualiseerde financiële risico-indicatoren een vervolgonderzoek plaats naar kwetsbaarheden, die de toekomstbestendigheid van het bedrijfsmodel van kleine pensioenfondsen kunnen bedreigen. Daarbij kijkt DNB ook naar niet-financiële indicatoren, die vooral betrekking hebben op het bestuur en de organisatie van een pensioenfonds.

We koppelen de bevindingen terug aan de individuele instellingen en aan de sector als geheel via sectorbrede communicatie, zoals de maandelijks nieuwsbrief en seminars.

6.4 Cross-sectoraal: root cause analyse gedrag en cultuur

Veel toezichtincidenten en hardnekkige probleem-dossiers blijken lastig op te lossen, doordat ze veroorzaakt worden door gedragspatronen op het niveau van het bestuur of binnen de cultuur van een organisatie. Als deze oorzaken niet worden aangepakt, kunnen de daaruit volgende risico's niet effectief worden beheerst. Dit onderzoek richt

zich daarom op het mitigeren van onderliggende problemen op het gebied van gedrag en cultuur.

Deze root causes van toezichtproblemen verschillen per instelling. In dit themaonderzoek selecteren we daarom vier tot zes instellingen waar mogelijke sprake is van problemen op basis van macroprudentiële gegevens, trendanalyse, media-analyse en gesprekken met accounttoezichthouders.

Bij de geselecteerde instellingen ontwerpt DNB op basis van de root cause analyse een op maat gemaakte toezichtaanpak. Deze heeft als doel de dieperliggende oorzaken van langer lopende problemen of risico's te verminderen of te elimineren. DNB biedt de onderzochte financiële instellingen daarbij inzicht in de onderliggende oorzaken op het vlak van gedrag en cultuur en maakt duidelijk welke verandering van gedragspatronen of cultuur gewenst is. Ook zet DNB de instelling ertoe aan om gewenste veranderingen daadwerkelijk en succesvol door te voeren.

6.5 Cross-sectoraal: complexe ICT

Complexe ICT-omgevingen zijn een belangrijke oorzaak van verstoringen in de dienstverlening van financiële instellingen. Complexiteit is bovendien kostbaar en vermindert de mogelijkheden van instellingen om zich aan te passen aan de voortdurende technologische ontwikkelingen. De risico's die daaraan verbonden zijn kunnen uiteindelijk zelfs leiden tot problemen in de bedrijfsvoering. DNB voert daarom sinds enkele jaren structureel thematisch onderzoek uit naar de complexiteit van ICT-omgevingen bij financiële instellingen.

Het doel van dit themaonderzoek is om de complexiteit van ICT-systemen bij financiële instellingen te verminderen. Dit moet ertoe leiden dat het aantal verstoringen afneemt, de kosten voor het beheer van ICT dalen, het succes van projecten toeneemt, de datakwaliteit stijgt en het aanpassingsvermogen van de ICT-systemen toeneemt.

Het beleid van DNB is erop gericht dat instellingen zich bewust zijn van de ICT-risico's en maatregelen nemen om de complexiteit te verminderen, voorkomen of beheersen. Op basis van eerdere themaonderzoeken heeft DNB een beoordelingskader ontwikkeld om complexiteit te kunnen identificeren en de beheersing te beoordelen. Het afgelopen jaar zijn pilots uitgevoerd om dit beoordelingskader op bruikbaarheid te toetsen. Daarbij gebruiken we een indeling in groepen afhankelijk van de aard en omvang van de instelling en verschillende scenario's.

Het komende jaar voert DNB, in samenwerking met het SSM, gerichte onderzoeken uit bij banken, verzekeraars en pensioenfondsen naar de beheersing van de complexiteit. Afhankelijk van de bevindingen, identificeert DNB maatregelen om ICT-risico's te mitigeren. De bevindingen koppelen we terug aan de instellingen. DNB voert ook benchmarkanalyses uit. De instellingen worden hierover geïnformeerd.

6.6 Cross-sectoraal: technologische innovatie

Technologische ontwikkelingen kunnen tot belangrijke uitdagingen leiden voor het bedrijfsmodel van financiële instellingen. Innovaties zoals nieuwe betaalmethoden, verdere digitalisering van dienstverlening en het gebruik van big data kunnen van invloed zijn op de vraag naar financiële producten en diensten alsmede op de concurrentie met bestaande spelers en nieuwe toetreders. Het is belangrijk om deze ontwikkelingen zorgvuldig in de gaten te houden en trends tijdig te signaleren.

In 2015 start DNB een verkennend onderzoek naar nieuwe technologische ontwikkelingen en de mogelijke prudentiële risico's die daaruit kunnen voortvloeien. DNB richt zich daarbij zowel op individuele financiële instellingen als op de sector als geheel. DNB gaat in overleg met instellingen en verschillende experts om een beter beeld te krijgen van belangrijke innovatieve ontwikkelingen. Op basis van de uitkomsten van deze verkenning, besluit DNB over eventueel vervolgonderzoek.

7. Afsluiting

DNB heeft de in deze brochure vermelde prioriteiten en plannings eind 2014 vastgesteld. Nieuwe ontwikkelingen in de financiële sector en de impact van nieuwe regelgeving en het Europees banktoezicht kunnen in de loop van het jaar aanleiding zijn om het werkprogramma te actualiseren of het beoogde tijdschema te verschuiven.

In de hierna volgende bijlagen bevindt zich een voorlopige indicatie van de planning van de verschillende themaonderzoeken. Op de website van DNB zal een actueel overzicht worden bijgehouden. Gedurende het jaar communiceert DNB over deze planning en eventuele aanpassingen via de maandelijkse sectorale nieuwsbrieven.

I. Toezichtthema's - banken					
	2014	2015 eerste kwartaal	2015 tweede kwartaal	2015 derde kwartaal	2015 vierde kwartaal
Effectief SSM	Totstandkoming SSM en comprehensive assessment	Onderzoek en analyse. Verdere uitwerking toezichtaanpak en harmonisatie toezichtregimes (doorlopend).	Doorlopend.	Doorlopend.	Terugkoppeling in ZBO-verantwoording.
Kwaliteit kredietportefeuilles	Selectie prioriteiten en kredietportefeuilles.	Selectie kredietportefeuilles. Informatieuitvraag en on-site onderzoek.	Informatieuitvraag en on-site onderzoek.	Informatieuitvraag en on-site onderzoek. Terugkoppeling eventuele bevindingen.	Informatieuitvraag en on-site onderzoek. Terugkoppeling eventuele bevindingen.
Data-rapportages	Selectie prioriteiten en informatieuitvraag	Selectie prioriteiten en informatieuitvraag.	Analyse en instellings-specifieke onderzoeken en controles.	Analyse en onderzoek. Terugkoppeling versterking rapportages.	Analyse en onderzoek. Terugkoppeling versterking rapportages.
Transitie Bazel III	Informatieuitvraag	Informatieuitvraag en onderzoek. Monitoring en beoordeling.	Monitoring en beoordeling.	Terugkoppeling via DNBulletin.	Monitoring en beoordeling.
Bedrijfsmodel en strategie		Selectie instellingen en prioriteiten van onderzoek (in samenwerking met de ECB)	Gerichte onderzoeken naar de strategie en continuïteit van het bedrijfsmodel gedurende het jaar.	Gerichte onderzoeken en individuele terugkoppeling.	Gerichte onderzoeken en individuele terugkoppeling.

II. Toezichtthema's - verzekeraars

	2014	2015 eerste kwartaal	2015 tweede kwartaal	2015 derde kwartaal	2015 vierde kwartaal
Vorbereiding Solvency II			SII-jaar-rapportage. Start aanvraag procedures SII bij DNB. Dry-run Solvency II Basic	SII-jaarrapportage groep SII Q2-rapportage	SII Q3-rapportage groep SII Q3-rapportage groep
Functioneren interne auditfunctie	Onderzoek IA: uitleg norm; toetsing en individuele terugkoppeling.	Afronding IA-onderzoek en eventueel corrigerende maatregelen.	Afronding IA-onderzoek en eventueel corrigerende maatregelen.		
Aanhoudend lage rente en search for yield	Onderzoek naar verschuivingen in beleggingsportefeuilles.	Afronding onderzoek.	Follow up onderzoek dmv reguliere beoordeling.	Monitoring en beoordeling.	Monitoring en beoordeling.
Inzicht in kosten-niveaus en kosten-structuren		Gedurende het jaar onderzoek naar inzicht in kosten en realistische onderbouwing van kosten-niveaus (doorlopend).	Monitoring en beoordeling.	Monitoring en beoordeling.	Terugkoppeling.

III. Toezichtthema's - pensioenfondsen

	2014	2015 eerste kwartaal	2015 tweede kwartaal	2015 derde kwartaal	2015 vierde kwartaal
Implementatie nieuwe regelgeving FTK		FTK informatie-seminars voor de sector en Informatiebrief naar de sector.	Opstellen en publiceren guidance. Ontwikkelen en implementeren toezichtproces en beoordeling producten.	Ontwikkelen en implementeren toezichtproces en beoordeling producten.	Beoordeling producten.
Werking wet versterking bestuur pensioenfondsen		Onderzoek rol visitatie-commissie.	Informatie-uitvraag en on-site onderzoek.	Informatie-uitvraag en on-site onderzoek. Terugkoppeling eventuele bevindingen.	Informatie-uitvraag en on-site onderzoek. Terugkoppeling eventuele bevindingen.
Implementatie APF		Inventariseren eisen mbt vergunning-verlening en opstellen beoordelingskader. Dialoog met instellingen.	Inventariseren doorlopende eisen aan APF en inrichten regulier toezichtproces .	Opstellen van een rapportagekader.	
Aanhoudend lage rente en search for yield	Onderzoek naar verschuivingen in beleggingsportefeuilles.	Afronding onderzoek.	Follow up onderzoek dmv reguliere beoordeling.	Monitoring en beoordeling.	Monitoring en beoordeling.
Beleggingsrisico; beheersing markt- en renterisico		Start van onderzoek bij twee middelgrote instellingen.	Start van onderzoek bij een middelgrote instelling.	Start van onderzoeken bij twee grote en twee middelgrote instellingen.	Start van onderzoek bij een middelgrote of kleine instelling.
EIOPA stresstest	Vorbereidende fase (data-uitvraag)	Beoordeling voorbereiding fase en bepaling reikwijdte stresstest.	Uitnodigen deelnemende pensioenfondsen aan onderzoek. Kick-off uitvoering.	Begeleiding bij uitvoering stresstest (Q&A) en beoordeling inzendingen .	Terugkoppeling deelnemende fondsen. Opstellen landenrapport. Publicatie eindrapport door EIOPA.
Evenwichtige belangenafweging bij premievaststelling	Vragenlijsten naar proces en inhoud premiebesluit	Beoordeling vragenlijsten en terugkoppeling bevindingen (afronding onderzoek).			

IV. Toezichtthema's - cross-sectoraal

	2014	2015 eerste kwartaal	2015 tweede kwartaal	2015 derde kwartaal	2015 vierde kwartaal
Integriteits- risico- beheersing		Informatie- uitvraag	Beoordeling integriteits- risicoanalyses	Terugkoppeling richting instellin- gen en sector. Eventuele opvolging onderzoeks- bevindingen.	
Terrorisme- financiering		Analyse belang- rijkste risico's en methodes. Informatie- uitvraag en onderzoeken bij instellingen.	Vervolg informatie- uitvraag en instellings- specifieke onderzoeken.	Terugkoppeling richting instellin- gen en sector en eventuele opvolging onderzoeks- bevindingen.	
Sancties	Onderzoek naleving Sanctiewet	Onderzoek naleving Sanctiewet (af- ronding project 2014)	Informatie- uitvraag bij instellingen en brede analyse naar bewustzijn en risico- beheersing	Onderzoeken ter plaatse, inclusief terugkoppeling richting instellingen.	Eventuele opvolging onderzoeks- bevindingen.
Corruptie / belangen- verstreng- ing			Selectie van instellingen in reikwijdte van het onderzoek en informatie- uitvraag bij deze instellingen	Verdiepende onderzoeken naar risico- beheersing en terugkoppeling richting instellin- gen en sector.	Eventuele opvolging onderzoeks- bevindingen
AML / CFT hoogrisi- co-activitei- ten		Informatie- uitvraag en analyse	Dossier- en transactie- onderzoeken	Terugkoppeling richting instellin- gen en sector en eventuele opvolging onderzoeks- bevindingen.	Eventuele opvolging onderzoeks- bevindingen.
Fiscaliteit			Informatie- uitvraag ten behoefte van risicoanalyse	Onderzoeken ter plaatse	Terugkoppeling richting instellin- gen en de sector en eventuele opvolging bevindingen.
Manipulatie van benchmarks	Onderzoek / informatieuit- vraag	Onderzoek en generieke terug- koppeling richting sector over uitkomsten thema 2014	Afronding onderzoek en terugkoppelen richting individuele instellingen.	Eventuele opvol- ging onderzoeks- bevindingen.	

V. Toezichtthema's - cross-sectoraal					
	2014	2015 eerste kwartaal	2015 tweede kwartaal	2015 derde kwartaal	2015 vierde kwartaal
Informatie- beveiliging en cybercrime		Instellings- specifieke on-site onderzoeken (doorlopend).	Informatie- uitvraag. Betrokken instellingen vullen een self- assessment in.	Onderzoek. Beoordeling van de uitkomsten door DNB.	Terugkoppeling richting instellingen en richting sector.
Transparantie	Diverse publicaties over toezichtbeleid, en -bevindingen.	Onderzoek en terugkoppeling. Publicatie toezichtthema's en ZBO- verantwoording	Onderzoek en terugkoppeling via gerichte publicaties en maandelijkse nieuwsbrieven.	Onderzoek en terugkoppeling toezicht- bevindingen.	Onderzoek en terugkoppeling toezicht- bevindingen. Publicatie ZBO-begroting.
Risico- beheersing (governance en cultuur)		Selectie van instellingen en opstellen toegespitste beoordelings- systematiek	Instellings- specifiek onderzoek en rapportage richting betrokken instelling	Instellings- specifiek onderzoek en rapportage richting betrokken instelling	Overzicht opstellen resultaten project en terugkoppeling
Root cause analyse (gedrag en cultuur)		Selectie van instellingen en opstellen beoordelings- systematiek	Uitvoeren root casuse analyse en opstellen maatwerk- aanpak	Uitvoeren maatwerk- aanpak.	Uitvoeren maat- werk- aanpak. Overzicht opstellen resul- taten project en terugkoppeling.
Complexe ICT		Instellings- specifieke on-site onderzoeken (doorlopend).		Beoordelingen bij instellingen obv toetsingskader en individuele gesprekken	Terugkoppeling richting instellin- gen en richting sector.
Techno- logische innovatie		Eerste inven- tarisatie en voorbereidend onderzoek	Informatie- uitvraag bij financiële instellingen	Vervolgstappen op basis van bevindingen uit het onderzoek	Vervolgstappen op basis van bevindingen uit het onderzoek en terugkoppeling.

